

Teaching Guide

Identifying Data					2023/24
Subject (*)	Ethical considerations and educational processes in community programming	Code	615525004d		
Study programme	Máster Universitario en Políticas Sociais e Intervención Sociocomunitaria (a distancia)				
Descriptors					
Cycle	Period	Year	Type	Credits	
Official Master's Degree	2nd four-month period	First	Obligatory	6	
Language	Galician				
Teaching method	Non-attendance				
Prerequisites					
Department	Pedagogía e Didáctica				
Coordinador	Serantes Pazos, Araceli	E-mail	araceli.serantes.pazos@udc.es		
Lecturers	Barba Núñez, María Candedo Gunturiz, Maria Dolores Fatima Serantes Pazos, Araceli	E-mail	maria.barba@udc.es dolores.candedo@udc.es araceli.serantes.pazos@udc.es		
Web					
General description	A materia parte do cuestionamento da primacía da razón instrumental en todos os ámbitos da vida (tamén no social), orientada ao cálculo de probabilidades para lograr o máximo beneficio. Unha racionalidade que non garante a xustiza, porque que algo sexa tecnicamente posible non significa que sexa humanamente aceptable. Son precisas as dúas dimensións, técnica e ética. Así, fronte ao relativismo moral propio da postmodernidade neoliberal, onde non hai criterios éticos compartidos, todo vale e vale igual, defendemos unha ética cívica universal, dialóxica, participada, argumentada. Unha ética aplicada entendida como saber práctico encamiñado a tomar decisións prudentes e moralmente xustas (Adela Cortina). Compartimos con Joan Canimas a necesidade de converter a ética nunha práctica subversiva ademais de reflexiva (que indague nas sombras, nas grietas, nos límites) e situacionista, que promova situacións nas que sexan posibles outras formas de vida e alteridade desexables. Na materia, trasladamos esta práctica a diferentes ámbitos de acción social: servizos sociais, prostitución, diversidade funcional, persoas maiores, educación ambiental e social en xeral. Ademais, en tanto que ética aplicada, a materia ten como obxectivo ser capaces de identificar problemas e dilemas éticos na práctica social e ter ferramentas para atopar respostas dialóxicas aos mesmos.				

Study programme competences

Code	Study programme competences
A1	CE1 - Determinar as dimensións e categorías axeitadas para o diagnóstico e a análise científica das situacións de exclusión social.
A2	CE2 - Interpretar os feitos e as políticas sociais desde os distintos paradigmas teóricos vixentes na análise da exclusión.
A3	CE3 - Diseñar e desenvolver procesos de observación e documentación para o estudo das políticas e os sistemas de benestar social.
A4	CE4 - Recompilar e interpretar a información suficiente para chegar a diagnósticos fiables sobre os riscos de exclusión e os factores de vulnerabilidade social.
A5	CE5 - Interpretar as situacións e os procesos de marxinação social e económica de colectivos desde unha perspectiva histórica e macroestrutural.
A6	CE6 - Avaliar a capacidade e eficacia das medidas de intervención para corrixir ou previr situacións e procesos de exclusión social.
A7	CE7 - Identificar e valorar a posibilidade de intervención e prevención en procesos de conflitividade social.
A8	CE8 - Identificar procesos e factores de cohesión social, e deseñar medidas para a súa potenciación.
B1	CB1 - Demostrar coñecementos avanzados, de carácter multidisciplinar, para a investigación e o exercicio profesional no ámbito da exclusión social.
B2	CB2 - Aplicar e integrar os coñecementos a contornos e problemas emerxentes e indefinidos, na práctica investigadora e profesional.
B4	CB4 - Identificar os dilemas éticos e a responsabilidade social tras os retos formulados na práctica profesional e investigadora.

B5	CB5 - Comunicar con claridade os coñecementos e problemas científicos sobre os que se traballa tanto a un público non experto como de especialistas.
B6	CB6 - Posuír e comprender coñecementos que proporcionen unha base ou oportunidade para ser orixinais no desenvolvemento e/ou a aplicación de ideas, a miúdo nun contexto de investigación.
B8	CB8 - Que os estudantes sexan capaces de integrar coñecementos e enfrontarse á complexidade de formular xuízos a partir dunha información que, sendo incompleta ou limitada, inclúa reflexións sobre as responsabilidades sociais e éticas vinculadas á aplicación dos seus coñecementos e xuízos.
B12	CB12 - Manter responsabilidade e compromiso co desenvolvemento profesional continuo de forma autónoma.
B13	CX1 - Comprender e integrar coñecementos complexos para traducilos en propostas de investigación e programas de intervención en contextos sociais problemáticos.
B14	CX2 - Realizar unha análise crítica da realidade social e do desenvolvemento profesional vinculada aos feitos sociais sobre os que se traballa.
B18	CX6 - Valorar a adecuación das distintas ferramentas teóricas, metodolóxicas e técnicas ás preguntas e os obxectivos específicos formulados sobre a realidade social e as políticas sociais.
B19	CX7 - Dar respostas innovadoras e orixinais ante situacións problemáticas emerxentes relacionadas coa exclusión social.
B20	CX8 - Aplicar a perspectiva comparada na comprensión das problemáticas sociais e das respostas e solucións políticas.
B21	CX9 - Aplicar unha perspectiva interdisciplinar na análise e a valoración de problemáticas de exclusión e políticas sociais de inclusión e cohesión.
B22	CX10 - Recoñecer e valorar os xuízos de valor e as evidencias nos argumentos que sosteñen as descrições e políticas sobre a realidade social.
C1	CT1 - Expresarse correctamente, tanto de forma oral como escrita, nas linguas oficiais da comunidade autónoma.
C2	CT2 ? Dominar a expresión e a comprensión de forma oral e escrita dun idioma estranxeiro.
C3	CT3 - Utilizar as ferramentas básicas das tecnoloxías da información e as comunicacións (TIC) necesarias para o exercicio da súa profesión e para a aprendizaxe ao longo da súa vida.
C4	CT4 - Desenvolverse para o exercicio dunha cidadanía respectuosa coa cultura democrática, os dereitos humanos e a perspectiva de xénero.
C5	CT5 - Entender a importancia da cultura emprendedora e coñecer os medios ao alcance das persoas emprendedoras.
C6	CT6 -Adquirir habilidades para a vida e hábitos, rutinas e estilos de vida saudables.
C7	CT7 - Desenvolver a capacidade de traballar en equipos interdisciplinares ou transdisciplinares, para ofrecer propostas que contribúan a un desenvolvemento sostible ambiental, económico, político e social.

Learning outcomes

Learning outcomes	Study programme competences		
Integrar a racionalidade ética na acción social profesional	AC1	BC1	CC1
	AC2	BC2	CC3
	AC4	BC4	CC5
	AC5	BC8	CC6
	AC8	BC12	CC7
		BC13	
		BC14	
		BC19	
		BC20	
		BC21	
		BC22	

Analizar e valorar procesos educativos de participación e promoción da autonomía das persoas, grupos e comunidades	AC6 AC7 AC8	BC1 BC5 BC6 BC8 BC12 BC13 BC14 BC18 BC20	CC1 CC2 CC3 CC4 CC5 CC6 CC7
Identificar problemas e dilemas éticos asociados aos principios de xustiza, autonomía, liberdade, sostenibilidade, protección, confidencialidade, entre outros	AC1 AC2 AC3 AC4 AC5	BC1 BC2 BC4 BC5 BC8 BC14 BC21 BC22	CC1 CC3 CC4 CC5 CC6 CC7
Utilizar o enfoque dialóxico para a abordaxe de conflitos éticos e a toma de decisións	AC1 AC2 AC3 AC4 AC5 AC6 AC7 AC8	BC1 BC2 BC4 BC5 BC6 BC8 BC12 BC13 BC18 BC19 BC20 BC21 BC22	CC1 CC2 CC3 CC4 CC5 CC6 CC7

Contents	
Topic	Sub-topic
1. Razón instrumental versus razón moral: ética dialóxica	1.1 O triunfo da razón instrumental: consecuencias na acción social 1.2 Razón moral e ética dialóxica
2. Xustiza social, democracia e cidadanía	2.1 Democracia radical e democracia participativa 2.2 Cidadanía Global e educación para o desenvolvemento 2.3 Movements sociais e sostenibilidade
3. Dignidade como fundamento: autonomía e toma de decisións	3.1 Liberdade e neoliberalismo 3.2 Informes técnicos e confidencialidade como dilema
4. Fontes e dilemas de conflictividade moral: límites dos principios éticos	4.1 Cuestións, problemas e dilemas morais 4.2 Estratexias para a xestión de dilemas 4.3 Principios éticos na avaliación

Planning				
Methodologies / tests	Competencies	Ordinary class hours	Student?s personal work hours	Total hours
Document analysis	A1 A2 A4 A7 A8 B1 B2 B4 B12 B18 C3 C4	0	52	52

ICT practicals	A1 A2 A3 A4 A5 A6 A7 A8 B1 B2 B4 B5 B6 B8 B12 B13 B14 B18 B19 B20 B21 B22 C1 C3 C4 C7	0	32	32
Student portfolio	A1 A2 A3 A4 A5 A6 A7 A8 B1 B2 B4 B5 B6 B8 B13 B14 B18 B19 B20 B21 B22 C1 C2 C5 C6 C7	0	56	56
Personalized attention		10	0	10
(*)The information in the planning table is for guidance only and does not take into account the heterogeneity of the students.				

Methodologies	
Methodologies	Description
Document analysis	Técnica metodolóxica que supón a utilización de documentos audiovisuais e/ou bibliográficos (fragmentos de reportaxes documentais ou películas, noticias de actualidade, paneis gráficos, fotografías, biografías, artigos, textos lexislativos, etc.) relevantes para a temática da materia con actividades especificamente deseñadas para a análise dos mesmos. Pódese empregar como introdución xeral a un tema, como instrumento de aplicación do estudo de casos, para a explicación de procesos que non se poden observar directamente, para a presentación de situacións complexas ou como síntese de contidos de carácter teórico ou práctico.
ICT practicals	Durante o desenvolvemento da materia, iranse propondo actividades vinculadas aos contidos traballados nas sesións, tales como: barómetro de valores, foros virtuais, estudos de caso, cartografía social... Ten como finalidade afondar na reflexión sobre un tema, promovendo a discusión e o diálogo entre o estudiantado.
Student portfolio	Dossier ordenado por seccións, debidamente identificadas e paxinadas, no que se recollen os rexistros e/ou materiais produto das actividades de aprendizaxe realizadas polo estudiantado de forma grupal.

Personalized attention	
Methodologies	Description
Student portfolio	O acompañamento e titorización realizarase mediante reunións individuais ou grupais acordadas co alumnado e realizadas mediante Teams. Para o estudiantado con recoñecemento de dedicación a tempo parcial e dispensa académica de exención de asistencia, acordarase ao inicio do curso un calendario específico de titorías compatible coa súa dedicación.

Assessment			
Methodologies	Competencies	Description	Qualification
ICT practicals	A1 A2 A3 A4 A5 A6 A7 A8 B1 B2 B4 B5 B6 B8 B12 B13 B14 B18 B19 B20 B21 B22 C1 C3 C4 C7	Valorarase a participación nas actividades propostas durante o desenvolvemento da materia, especificamente no que se refire a: - Comprensión dos contidos abordados. - Apoio na documentación traballada. - Calidade das argumentacións (coherencia lóxica, capacidade explicativa...) - Creatividade das achegas. - Capacidade de establecer conexións coa experiencia (exemplificación). - Problematización e cuestionamento. - Claridade e corrección lingüística.	20

Student portfolio	A1 A2 A3 A4 A5 A6 A7 A8 B1 B2 B4 B5 B6 B8 B13 B14 B18 B19 B20 B21 B22 C1 C2 C5 C6 C7	Recolle as prácticas, reflexións, estudos de casos... arredor dos contidos abordados nas diferentes sesións. Valorarase: a capacidade de análise e reflexión en relación aos contidos abordados na materia; o grao de profundidade e da argumentación; a capacidade para establecer sinerxías; o tratamento dunha linguaxe propia do contexto disciplinar; a utilización das fontes documentais da materia; e a presentación.	80

Assessment comments

Na segunda oportunidade avalíanse as mesmas tarefas que na primeira: seminario e cartafol.   A cualificación das prácticas a través de Moodle, non é recuperable para a segunda oportunidade de avaliación. Gardarase a nota acadada na primeira oportunidade, derivada da participación no proceso de desenvolvemento da materia.

Sources of information

Basic	- Vilar, Jesús (2013). Cuestiones éticas en la Educación Social. Barcelona: UOC - Román, Begoña (2016). Ética de los servicios sociales. Barcelona: Herder - Sánchez-Valverde, Carlos (2013). Informe y confidencialidad en educación social. Educación Social. Revista de intervención socioeducativa, 55, 146-163. - Comité de Ética de los Servicios Sociales de Cataluña (2014). La confidencialidad en la intervención social: recomendaciones del Comité de Ética de los Servicios Sociales de Cataluña. . Generalitat de Catalunya. - Ballester, Alberto; Úriz, María Jesús e Viscarret, Juan Jesús (2012). Dilemas éticos de las trabajadoras y los trabajadores sociales en España. Papers, 97/4, 875-898 - Taylor, Charles (1994). Ética de la autenticidad. Barcelona: Paidós - Canimas, Joan (2017). Ética aplicada a la educación social. Barcelona: UOC - Piniagua Fernández, Rosario (2015). La ética del cuidado y mayores: Los cuidados a las personas mayores desde un horizonte ético y en la búsqueda de la calidad de vida. Madrid: Fundación Europea para el Estudio y Reflexión Ética - Idareta-Goldaracena, Francisco e Ballester-Izquierdo, Alberto (2013). Ética, paternalismo y burocracia en el trabajo social. Portulalia, 13(1), 27-35 - Fraser, Nancy (2011). Dilemas de la Justicia en el siglo XXI. Género y Globalización. Universitat de les Illes Balears - Cortina, Adela (2001). Ética aplicada y democracia radical. Madrid: Tecno - Cortina, Adela (2015). Razón instrumental, razón moral. Eidon, 43, 4-15 - VV.AA (2010). La Democracia en Acción: Una visión desde las metodologías participativas. . Madrid: Antígona - Grupo promotor del Comité de ética en intervención social del principado de Asturias (2013). La confidencialidad en Servicios Sociales. Guía para mejorar las intervenciones profesionales. Consejería de Bienestar Social y Vivienda del Principado de Asturias. - Martínez Rodríguez, Teresa; Díaz-Veiga, Pura; Rodríguez Rodríguez, Pilar; Sancho Castiello, Mayte (2015). Modelo de atención centrada en la persona. Cuaderno práctico 11: Vida cotidiana. Los cuidados personales. Donostia: Departamento de Empleo y Políticas Sociales del Gobierno Vasco y Matia Fundazioa - Rodríguez-Romero, M. Mar e Serantes-Pazos, Araceli (2010). Educación ambiental e novos movementos sociais: aportacións para o cambio educativo. ambientalMENTE sustentable, n. 11-12, pp. 101-121 - Andreotti, Vanessa (2014). Educação para a Cidadania Global ? Soft versus Critical. Sinergias ? diálogos educativos para a transformação social, n. 1, pp. 57-66 - Canimas, Joan (2017). ¿Cómo resolver problemáticas éticas?. Barcelona: UOC - Gimeno, Beatriz (2012). ¿Es la prostitución un problema moral? En, La prostitución (pp.85-116). Barcelona: Bellaterra - Honneth, Axel (2014). El derecho de la libertad. Esbozo de una eticidad democrática. Madrid: Clave Intelectual

Complementary	- Goikoetxea, María Jesús; Zurbanobeaskoetxea, Lourdes; Mosquera, Álvaro e Pablos, Begoña (2015). Código Ético para la atención sociosanitaria a las personas mayores. Cuadernos Deusto de Derechos Humanos, nº 78.. Bilbao: Universidad de Deusto - Goikoetxea Iturregui, Marije e Etxaniz Urteaga, Nerea (coords.) (2013). Atención integral a las personas mayores al final de la vida. Guía de recomendaciones éticas. Donostia: Gobierno Vasco. Departamento de Empleo y Políticas Sociales - Garrido, Mª Isabel e Ruiz, Ramón (Eds.) (2014). Democracia, gobernanza y participación. Valencia: Tirant lo Blanc - Loach, Ken (1994). Ladybird Ladybird. Barcelona: Cameo-Media - LaGravenese, Richard (2007). Diarios de la calle. Madrid: Paramount Home Entertainment España - Zubero, Imanol et al. (2015). Municipios y participación ciudadana. Madrid: Fuhem - Loach, Ken (2016). I, Daniel Blake. Barcelona: Cameo-Media - Daniels, Lee (2010). Precious. Madrid: Warner Bros - Tavernier, Bertrand (1999). Hoy empieza todo. Barcelona: Manga Films

Recommendations

Subjects that it is recommended to have taken before

Subjects that are recommended to be taken simultaneously

Subjects that continue the syllabus

Other comments

Nas clases sosterase o principio de debate democrático, escoitando e respectando todas as opinións en torno aos temas tratados, tanto de parte do profesorado como do alumnado.

(*)The teaching guide is the document in which the URV publishes the information about all its courses. It is a public document and cannot be modified. Only in exceptional cases can it be revised by the competent agent or duly revised so that it is in line with current legislation.